

РЕЦЕНЗІЇ. БІБЛІОГРАФІЯ**TARAN V.K.**International Network Center of fundamental and applied researches,
PhD (History), Senior Researcher (Russia)**Crawford K.R., Mitiukov N.W. Identification of the Parameters of Naval Artillery. –
Prague: Vedecko vydavatelske centrum “Sociosfera-CZ”, 2013. – 212 p.
(ISBN 978-80-87786-52-9)****ТАРАН В.К.**Международный сетевой центр фундаментальных и прикладных исследований,
кандидат исторических наук, старший научный сотрудник (Россия)**Крауфорд К.Р., Митюков Н.В. Идентификация параметров морской артиллерии.
– Прага: Научно-издательский центр “Sociosfera-CZ”, 2013. – 212 с.
(ISBN 978-80-87786-52-9)**

Если вспомнить компьютерные игры двадцатилетней давности, предлагавшие пользователю пострелять из различных видов реально существовавшего исторического оружия, можно отметить, что баллистика в них в лучшем случае базировалась на школьных формулах полета снаряда в безвоздушном пространстве. Нельзя сказать, что дифференциальные уравнения внешней баллистики настолько сложны, что их невозможно было учесть при разработке игровых сценариев. Напротив, сейчас эти уравнения в состоянии численно решить любой студент-первокурсник технической специальности. Проблема тут в другом. Для баллистического подобия орудий в игровых симуляторах требуется знание всего одного коэффициента, а именно коэффициента аэродинамического сопротивления, имеющего сложный функциональный характер, зависящий от множества аргументов, прежде всего от скорости снаряда. Но и здесь имеется готовое решение. Артиллеристы уже давно используют метод баллистического расчета с использованием стандартных законов сопротивления, и в этом случае требуется всего одно неизвестное – коэффициент формы, т.е. знать степень отличия данного конкретного снаряда от эталона. Если для стоящих на вооружении образцов стрелкового и артиллерийского вооружения эта работа уже проведена и обобщена в виде таблиц, графиков и номограмм, то проведение подобной работы для исторического оружия требует не только знания исторической техники, и навыки работы с архивными материалами, исторической литературой, но самое важное – критически анализировать имеющуюся информацию. Надо сказать, что при поддержке Gunner Fire Control Group авторы с честью справились с этой работой и в настоящее время собрали и обработали материал по нескольким тысячам орудий с середины XIX в. до конца XX в. Запатентованная в России [1] эта база данных в настоящее время используется рядом ведущих мировых разработчиков компьютерных программ. В этой связи следует отметить инициативу авторов, не пытающихся сделать секрета из своей разработки, а опубликовавших ее в свободном доступе. Хотя, собственно говоря, в этом есть и существенное преимущество, ведь только ознакомив с этой базой максимальное число читателей, можно найти несоответствия и неточности в уже существующих данных, а также привлечь новую информацию.

Упомянутая база данных занимает примерно половину объема рецензируемой монографии. А вторая половина доказывает, что проведенные авторами исследования имеют по-настоящему научный характер. С одной стороны, имеется возможность ознакомиться с ходом их мыслей по анализу некоторых сложных случаев, как это было, например, с пневматической артиллерией, а с другой, они предлагают рассмотреть некоторые

нетривиальные выводы, полученные уже на основе анализа обработанных данных. Из второй категории мне, как россиянину, наиболее интересным показались материалы по анализу первых российских нарезных орудий. Традиционно считалось, что они разработаны на основе крупновских пушек. Однако, как удалось установить авторам, баллистика первых российских пушек и орудий Круппа несколько различается. С одной стороны, можно было бы пройти мимо этого несоответствия, объяснив его несовершенством измерительной базы, но авторы копнули глубже, и с удивлением обнаружили, что и конструктивно первые русские пушки намного более близки к системе Блекли, чем Круппа.

В целом, данная книга должна занять почетное место на полке не только у специалистов в области артиллерии, но и историков, занимающихся внедрением информационных технологий.

1. Крауфорд К.Р., Митюков Н.В. База данных по морской артиллерии «Database of Naval Guns» // ГР в ВНИИЦ 17.10.2006 № 50200601789.

ПОБОЖІЙ СІ

Українська академія банківської справи, кандидат мистецтвознавства, доцент (Україна)

Обозная В., Деревянко О. “Неизвестная”: разгадка тайны. Опыт искусствоведческого расследования. – СПб.: Филологический факультет Санкт-Петербургского университета, 2013. – 36 с., ил.

POBOZHNY S.I.

Ukrainian Academy of Banking, PhD (Arts), Associate Professor (Ukraine)

Oboznaya V., Derevyanko O. “Unknown”: elucidation of the mystery. Experience of the art investigation. - SPb.: Philological Faculty of St. Petersburg University, 2013. - 36 p., ill.

Незалежні дослідники Валентина Обозна та Олег Дерев'янка з Санкт-Петербургу відомі своїми працями у галузі атрибуції творів мистецтва. Українські читачі могли переконатися у цьому, ознайомившись з попередньою їхньою працею (Тайна чарующего облика. Опыт исторического исследования. – СПб., 2006). У ній автори розкрили секрет щодо жіночого портрету М.Рачкова з Сумського художнього музею ім. Н.Онацького. В.Обозна (родом з Сум) відома також своїми працями, в яких досліджуються різноманітні аспекти збиральницької мистецької діяльності О.Гансена та П.Харитоненка.

У дослідженні “Неизвестная”: *разгадка тайны...* зокрема йдеться про картини “Христос у пустелі” (1872) та “Невідома” (1883) Івана Крамського з Третяковської галереї та “Дружина-модниця” (1872) Фірса Журавльова з Сумського художнього музею ім. Н.Онацького. Автори поставили за мету ідентифікувати прототипи персонажів, зображених на картині на основі культурно-історичного та психолого-аналітичного підходу до вивчення процесу художньої творчості. Разом з тим вони зазначають про те, що їхні атрибуції не є остаточними, але версіями.

У розділі “Закодований сюжет картини Ф.Журавльова” висувається гіпотеза про те, що на картині “Дружина-модниця” зображено письменника-демократа М.Чернишевського та його дружину Ольгу Сократівну Чернишевську. Автори прискіпливо аналізують композицію твору, виявляючи у ній деталі, які розкривають зміст твору: бюст В.Белінського, стілець, килим, настільна лампа, колір шпалер у кімнаті. Нарешті, головним аргументом є портфель, ознакою якого є замок із зубчастим коліщатком, який художник зобразив на полотні. Безперечно, авторами аналізується й іконографія М.Чернишевського та його дружини, яка, на їхню думку, підтверджує їхнє припущення щодо ідентифікації персонажів.

Розділ “З приводу деяких аспектів творчості І.М.Крамського” присвячується двом картинам ідеолога передвижництва. Так само, як і у попередньому творі Ф.Журавльова, поява картин “Христос у пустелі” та “Невідома” також пов’язується авторами з іменем М.Чернишевського. Зокрема, твір “Христос у пустелі” з’явився на 2-й Пересувній виставці у 1873 р., що співпадає з 10-річчям виходу роману “Що робити?” та 45-річчям його автора, який перебував у сибірському засланні. Поява картини євангельського змісту обумовлена також роздумами художника про трагічну долю М.Чернишевського.

Біографічний роман М.Чернишевського “Пролог” був написаний у 1867-1871 рр. у Сибіру і був присвячений Ользі Сократівні. Особливість цього літературного твору – прототиповість героїв роману, що надавало йому колориту документальності. Знайомство І.Крамського з романом обумовило й появу наступної картини, яка увійшла до історії мистецтва під назвою “Невідома”. Твір став даниною пам’яті Артїлі художників та М.Чернишевському, який перебував у засланні. Одним з аргументів щодо образу О.Чернишевської, яка стала прототипом при написанні роботи “Невідома” для авторів дослідження стало відвідання нею майстерні Артїлі. Візит невідомої красуні описав І.Рєпін у книзі “Далекое близкое”. Порівнюючи опис І.Рєпіна з іншими спогадами сучасників, автори доходять до висновку щодо відповідності зовнішності та характеру дружини М.Чернишевського, яка доволі часто перебувала в оточенні друзів і гостей з невідомою жінкою, яку малювали художники у майстерні Артїлі. Аналіз фотографій Ольги Сократівни із зображенням персонажу на картині так само підсилював висунуту авторами версію. Якщо хто й здогадувався у часи написання картини про зображену на картині “Невідома” О.Чернишевську, то не бажали розголошувати цей секрет, враховуючи те, що вона була дружиною опальної людини. Тим більше, що ім’я М.Чернишевського залишалось під забороною майже до 1905 р.

Безперечно, не з усіма переконаннями авторів цього дослідження можна погодитися, але викладення матеріалу зроблено сміливо і талановито. Ця праця розширює наші знання щодо історії та іконографії мистецьких творів.

* * *

Побачила світ монографія Д.В.Кудінова “Селянський рух Наддніпрянської України у 1900 – лютому 1917 років: історіографія проблеми” (Суми: ТОВ “Друкарський дім “Папірус”, 2014. – 352 с.).

Історія селянського руху на Наддніпрянщині початку ХХ ст. – тема, яку досліджувало не одне покоління вітчизняних та зарубіжних істориків. У даній монографії комплексно розглянуті та систематизовані їхні погляди на різні грані селянської соціальної та політичної активності, класифікацію форм селянського руху, його періодизацію, діяльність осередків Всеросійського селянського союзу в Україні, взаємодію українського селянства та політичних партій, розробку останніми концепцій аграрно-селянського питання. Окремий розділ дослідження присвячений мемуарній літературі, яка розглядається в рамках історіографічного бачення.

Книга адресована історикам-аграрникам, історіографам, всім шанувальникам вітчизняної історії.

* * *

Вийшла друком наукова монографія С.І.Дегтярьова “Цивільне чиновництво України у кінці ХVІІІ – першій половині ХІХ ст.” (Суми: ТОВ “Друкарський дім “Папірус”, 2014. – 472 с.).

У книзі досліджується низка аспектів історії цивільного чиновництва на українських землях у складі Російської імперії у кінці ХVІІІ – першій половині ХІХ ст. Особливу увагу автор приділив соціокультурним характеристикам цієї складової імперського

бюрократичного апарату: соціальному походженню, рівню освіти тощо. Розглянуто процес інкорпорації українського службового елементу до бюрократичної системи Російської імперії. Вивчено систему заохочень і покарань, які застосовувалися до службовців цивільних державних установ у досліджуваний період. Монографія містить значний науково-довідковий апарат: список використаних джерел та літератури, іменний покажчик, список географічних і власних назв та додатки.

Для науковців, викладачів, студентів та усіх, хто цікавиться історичним минулим України.

* * *

Світ побачила наукова монографія І.І.Кривошеї *“Неурядова старшина Української козацької держави (XVII-XVIII ст.)”* (К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 616 с.).

У роботі досліджується походження та еволюція неурядової старшини Української козацької держави середини XVII-XVIII ст. Автор приділила увагу історії спільнот, які склали неурядову старшину, їх трансформаціям, соціальному та майновому статусу, динаміці чисельності й персонального складу, їхнім основним функціям.

Книга буде корисною для науковців, викладачів, студентів історичних факультетів, краєзнавців та усіх, хто цікавиться проблемами вітчизняної історії.

* * *

З нагоди 180-річчя Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова світ побачив навчально-методичний посібник *“Експертиза культурно-історичних цінностей. Навчально-методичний комплекс спеціалізації”* (К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – 532 с.). Колектив авторів складається зі знаних в Україні науковців.

У посібнику подаються структура і зміст фахової підготовки студентів-істориків за спеціальністю *“Експертиза культурно-історичних цінностей”* (освітньо-кваліфікаційні рівні: 6.020302 – бакалавр; 7.02030201 – спеціаліст; 8.02030201 – магістр). Запропоновано авторські навчальні робочі програми нормативних дисциплін, що представляють спеціальні галузі історичної науки, включені до циклів гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовки і варіативної частини циклу професійно-орієнтовної підготовки навчального плану спеціалізації *“Експертиза культурно-історичних цінностей”*, а також програму музейної навчальної практики. Робочі навчальні програми містять пояснювальні записки, тематичні плани курсів, зміст лекційних і семінарських (лабораторних) занять, списки рекомендованої літератури, рекомендовану тематику рефератів і курсових робіт, зразки тестових модульних завдань і контрольних робіт з навчальних дисциплін за спеціалізацією *“Експертиза культурно-історичних цінностей”*. Видання призначене для викладачів і студентів-істориків.

* * *

Побачив світ навчально-методичний посібник *“Історія США, 1492-1877 рр.”* (Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. – 300 с.).

Дане видання включає теми з історії США, що входять до курсу *“Нова історія країн Європи та Америки”*, який викладається безпосередньо на історичному факультеті Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка та є нормативною дисципліною. Автор посібника, викладач цього вузу Л.Л.Гончаренко склала його на основі значного масиву опублікованих джерел. Історія Сполучених Штатів розглядається від часу відкриття Американського континенту у 1492 р. і до закінчення періоду Реконструкції 1877 р. після Громадянської війни у країні. Зроблено огляд чотирьох основних тем, до кожної з яких додані методичні рекомендації, вправи та завдання до семінарських занять, практичні завдання для самостійної роботи, тестові завдання для перевірки знань студентів, документи і матеріали.